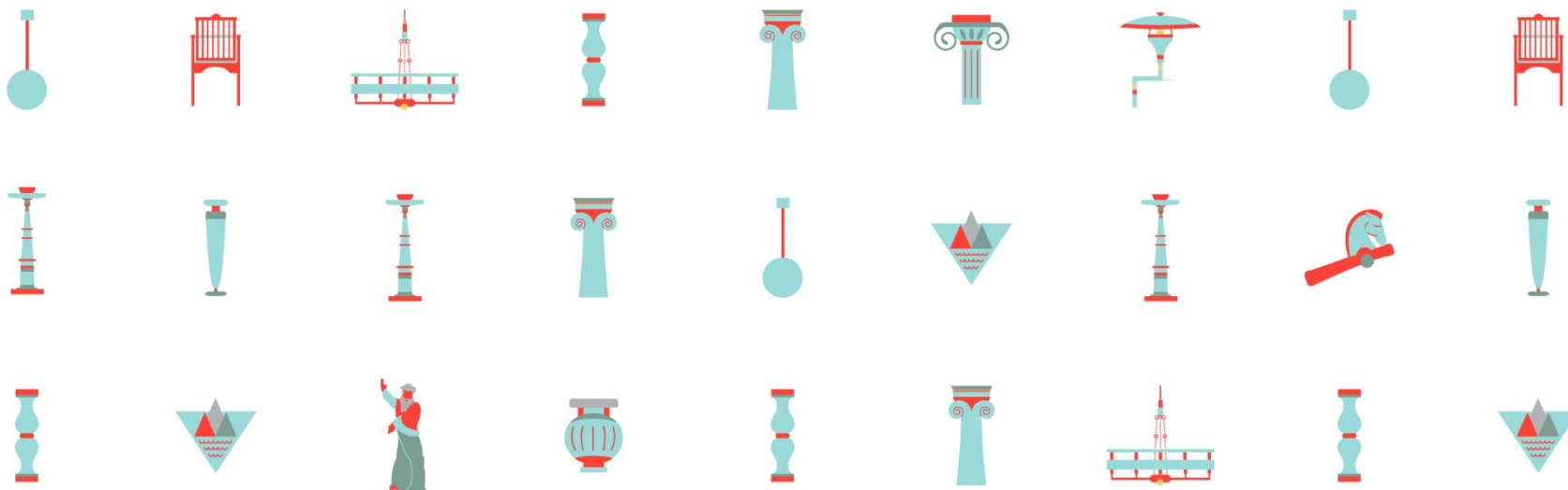

SPECIALNA ZAKONODAJA S PODROČJA AVTORSKE IN SORODNIH PRAVIC

Tečaj za pripravo na splošni del bibliotekarskega izpita

- 60.člen Ustave Republike Slovenije
- Zakon o avtorski in sorodnih pravicah (ZASP)
- Zakon o kolektivnem upravljanju avtorske in sorodnih pravic
- Kazenski zakonik: kazniva dejanja s področja avtorskih pravic (147. – 149. člen)

ZAKONSKA UREDITEV AVTORSKIH PRAVIC V EU

- Direktiva Sveta št. 93/83/EGS o uskladitvi določenih pravil o avtorski in sorodnih pravicah v zvezi s satelitskim radiodifuznim oddajanjem in kabelsko retransmisijo
- Direktiva št. 96/9/ES Evropskega parlamenta in Sveta o pravnem varstvu baz podatkov
- Direktiva št. 2001/29/ES Evropskega parlamenta in Sveta o usklajevanju določenih vidikov avtorske in sorodnih pravic v informacijski družbi
- Direktiva št. 2001/84/ES Evropskega parlamenta in Sveta o sledni pravici v korist avtorja izvirnega umetniškega dela
- Direktiva 2004/48/ES Evropskega parlamenta in Sveta o uveljavljanju pravic intelektualne lastnine
- Direktiva 2006/115/ES Evropskega parlamenta in Sveta o pravici dajanja v najem in pravici posojanja ter o določenih pravicah, sorodnih avtorski pravici, na področju intelektualne lastnine
- Direktiva 2009/24/ES Evropskega parlamenta in Sveta o pravnem varstvu računalniških programov
- Direktiva 2012/28/EU Evropskega parlamenta in Sveta o nekaterih dovoljenih uporabah osirotelih del
- Direktiva 2011/77/EU Evropskega parlamenta in Sveta o spremembi Direktive 2006/116/ES o trajanju varstva avtorske pravice in določenih sorodnih pravic
- Direktiva 2012/28/EU Evropskega parlamenta in Sveta o nekaterih dovoljenih uporabah osirotelih del
- Direktiva 2014/26/EU Evropskega parlamenta in Sveta o kolektivnem upravljanju avtorske in sorodnih pravic ter izdajanju več ozemelskih licenc za pravice za glasbena dela za spletno uporabo na notranjem trgu
- Direktiva (EU) 2017/1564 Evropskega parlamenta in Sveta o določenih dovoljenih uporabah določenih del in drugih predmetov urejanja, zaščiteneh z avtorsko pravico in sorodnimi pravicami, za slepe in slabovidne osebe ter osebe z drugimi motnjami branja
- Direktiva (EU) 2019/789 Evropskega parlamenta in Sveta o določitvi pravil glede izvrševanja avtorske in sorodnih pravic, ki se uporabljajo za določene spletne prenose radiodifuznih organizacij in retransmisije televizijskih ter radijskih programov,
- Direktiva (EU) 2019/790 Evropskega parlamenta in Sveta o avtorski pravici na enotnem digitalnem trgu

- Sporazum o trgovinskih vidikih pravic intelektualne lastnine
- Bernska konvencija za varstvo književnih in umetniških del (Bernska konvencija)
- Svetovna konvencija o avtorski pravici (Univerzalna konvencija)
- Konvencija o razdelitvi signalov za prenos programa po satelitu (Bruseljska satelitska konvencija)
- Konvencija za varstvo proizvajalcev fonogramov pred nedovoljenim presnemavanjem njihovih fonogramov
- Mednarodna konvencija za varstvo izvajalcev, proizvajalcev fonogramov in radiodifuznih organizacij
- Pogodba Svetovne organizacije za intelektualno lastnino o avtorski pravici
- Pogodba Svetovne organizacije za intelektualno lastnino o izvedbah in fonogramih
- Pekinška pogodba o avdiovizualnih izvedbah

OSNOVNI POJMI AVTORSKEGA PRAVA OZIROMA PRAVIC

- **Avtorska pravica**
  - je pravica avtorjev na njihovih delih s področja književnosti, znanosti in umetnosti;
  - pripada avtorju na podlagi same stvaritve dela.
- **Sorodne pravice** so pravice izvajalcev, proizvajalcev fonogramov, filmskih producentov, radijskih ali televizijskih (RTV) organizacij, založnikov in izdelovalcev podatkovnih baz.
- **Intelektualno in kolektivno upravljanje in uveljavljanje avtorske in sorodnih pravic** zajema določitev organov in postopkov upravljanja in uveljavljanje pravic, varstvo pravic in ukrepe za zagotovitev varstva.

OSNOVNI POJMI AVTORSKEGA PRAVA OZIROMA PRAVIC

Avtorska dela so individualne intelektualne stvaritve s področja književnosti, znanosti in umetnosti, ki so na kakršenkoli način izražene.

Za avtorska dela veljajo zlasti:

1. govorna dela, kot npr. govori, pridige, predavanja;
2. pisana dela, kot npr. leposlovna dela, članki, priročniki, študije ter računalniški programi;
3. glasbena dela z besedilom ali brez besedila;
4. gledališka, gledališko-glasbena in lutkovna dela;
5. koreografska in pantomimska dela;
6. fotografska dela in dela, narejena po postopku, podobnem fotografiranju
7. avdiovizualna dela;
8. likovna dela, kot npr. slike, grafike in kipi;
9. arhitekturna dela, kot npr. skice, načrti ter izvedeni objekti s področja arhitekture, urbanizma in krajinske arhitekture;
10. dela uporabne umetnosti in industrijskega oblikovanja;
11. kartografska dela;
12. predstavitve znanstvene, izobraževalne ali tehnične narave (tehnične risbe, načrti, skice, tabele, izvedenska mnenja, plastične predstavitve in druga dela enake narave).

OSNOVNI POJMI AVTORSKEGA PRAVA OZIROMA PRAVIC

- Osnutek, sestavni del in naslov avtorskega dela, uživajo enako varstvo kot samo delo.
- Prevodi, priredbe, aranžmaji, spremembe in druge predelave prvotnega avtorskega dela ali drugega gradiva, ki so individualna intelektualna stvaritev, so samostojna avtorska dela.

- je delo, ki ga avtor ustvari za naročnika, ta pa mu za to plača honorar.
- Če z zakonom ali pogodbo ni določeno kako drugače, avtor na naročenem delu obdrži vse avtorske pravice, razen pravice do distribuiranja.

- Je delo, ki je ustvarjeno na pobudo in v organizaciji fizične ali pravne osebe (naročnik), ob sodelovanju velikega števila soavtorjev in se objavi ter uporablja pod imenom naročnika (npr. enciklopedije, zborniki)
  - za ustvaritev kolektivnega dela se sklene posebna pogodba
  - šteje se, da so materialne avtorske pravice in druge pravice avtorjev na kolektivnem delu izključno in neomejeno prenesene na naročnika, če ni s pogodbo drugače določeno

AVTORSKO DELO IZ DELOVNEGA RAZMERJA

- je delo, ki ga ustvari zaposleni delavec pri izpolnjevanju svojih delovnih obveznosti ali po navodilih delodajalca.
  - Za takšna dela velja pravilo, da so materialne avtorske pravice in druge pravice avtorja na tem delu prenesene izključno na delodajalca za dobo deset letih od dokončanja dela.
  - Če s pogodbo ni določeno drugače, materialne avtorske pravice po desetih letih znova pripadejo avtorju.
  - Zaposleni lahko uporablja avtorsko delo v okviru svojih zbranih del kljub temu, da je avtorsko delo preneseno na delodajalca.
  - Materialne avtorske pravice in druge pravice avtorja na bazi podatkov in kolektivnem delu so izključno in neomejeno prenesene na delodajalca.

Avtorskoppravno niso varovane:

- ideje, načela, odkritja;
- uradna besedila z zakonodajnega, upravnega in sodnega področja;
- ljudske književne in umetniške stvaritve.

Prevodi besedil z zakonodajnega, upravnega in sodnega področja so avtorskoppravno varovani, niso pa varovani če so objavljeni kot uradna besedila.

OSNOVNI POJMI AVTORSKEGA PRAVA OZIROMA PRAVIC

Avtor je fizična oseba, ki je ustvarila avtorsko delo.

Domneva avtorstva:

- Za avtorja velja tisti, katerega ime, psevdonim ali znak je na običajen način naveden na delu ali pri objavi dela, dokler se ne dokaže nasprotno.
- Če avtor ni znan se šteje, da je upravičen do uveljavljanja avtorskih pravic tisti, ki delo izda. Če tudi ta ni naveden, je upravičen tisti, ki je delo objavil.
- Ko se ugotovi avtor, preneha pravica izdajatelju oz. objavitelju. Ta upravičenec mora koristiti iz avtorskih pravic prenesti na avtorja, če ni s pogodbo drugače določeno.

Soavtor je kdor skupaj z avtorjem ustvari avtorsko delo.

- Če je avtorsko delo, ki je bilo ustvarjeno v sodelovanju dveh ali več oseb, nedeljiva celota, pripada vsem soavtorjem nedeljiva avtorska pravica na tem delu.
- Odločanje o uporabi takega dela pripada nerazdelno vsem soavtorjem, pri čemer posamezni soavtor tega ne sme preprečiti v nasprotju z načelom vestnosti in poštenja.
- Deleži posameznih soavtorjev se določijo v sorazmerju z dejanskim prispevkom vsakega izmed njih k ustvaritvi avtorskega dela, če niso njihova medsebojna razmerja s pogodbo drugače določena.

Imetnik avtorskih pravic: je tisti, kdor je na podlagi pogodbe ali drugega pravnega posla pridobil avtorske pravice.

Avtorji združenih del

- Avtorji združijo svoja dela zaradi skupne uporabe.

Avtorska pravica je enovita pravica na avtorskem delu, iz katere izvirajo:

- osebna upravičenja (moralne avtorske pravice)
- premoženjska upravičenja (materialne avtorske pravice) in
- druga upravičenja avtorja (druge pravice avtorja).

Varujejo avtorja glede njegovih duhovnih in osebnih vezi do dela.

- **Pravica prve objave**
- **Pravica priznanja avtorstva**
- **Pravica spoštovanja dela**
- **Pravica skesanja**

Pravica prve objave (izključna pravica odločiti, ali, kdaj in kako bo njegovo delo prvič objavljeno).

Pravica priznanja avtorstva (izključna pravica do priznanja avtorstva na svojem delu; avtor lahko določi, ali naj se pri objavi dela navede njegovo avtorstvo in s kakšno oznako).

Pravica spoštovanja dela (izključna pravica, da se upre skazitvi in vsakemu drugemu posegu v svoje delo ali vsaki uporabi svojega dela, če bi ti posegi ali ta uporaba lahko okrnili njegovo osebnost).

Pravica skesanja (izključna pravica, da do imetnika materialne avtorske pravice slednjo prekliče, če ima za to resne moralne razloge in če predhodno imetniku povrne škodo, ki mu s tem nastane.

- Z uveljavitvijo pravice skesanja materialna avtorska pravica imetnika ugasne.
- Avtor mora imetniku povrniti primerno odškodnino. Imetnik mora v treh mesecih od prejema preklica sporočiti avtorju obseg svoje škode. Če tega ne stori, učinkuje pravica skesanja s potekom tega roka.
- Če želi avtor kasneje ponovno prenesti materialne avtorske pravice na svojem delu, mora v desetih letih po uveljavitvi pravice skesanja ta prenos prednostno in pod prejšnjimi pogoji ponuditi prvotnemu imetniku.
- Te določbe ne veljajo za računalniške programe, avdiovizualna dela in baze podatkov.
- Pravica skesanja traja, dokler živi avtor.

Primer resnega moralnega razloga

Avtor ugotovi, da je v učbeniku, ki ga je napisal, nekaj napak, zato bi rad preprečil njegovo nadaljnjo distribucijo in reprodukcijo v izogib širjenju dezinformacij.

Varujejo premoženjske interese avtorja s tem, da avtor dovoljuje ali prepoveduje uporabo svojega dela in primerkov svojega dela.

- **Uporaba dela v telesni obliki** (reprodukcija)
- **Uporaba dela v netelesni obliki** (priobčitev javnosti)
- **Uporaba dela v spremenjeni obliki** (predelava, priredba)
- **Uporaba primerkov avtorskega dela** (distribucija, dajanje v najem)

Pravica reproduciranja

- je izključna pravica, da se delo fiksira na materialnem nosilcu ali drugem primerku, in sicer neposredno ali posredno, začasno ali trajno, delno ali v celoti ter s kakršnimkoli sredstvom ali v katerikoli obliki;
- delo se reproducira zlasti v obliki grafičnega razmnoževanja, tridimenzionalnega razmnoževanja, zgraditve oziroma izvedbe arhitekturnega objekta, fotografiranja, tonskega ali vizualnega snemanja ter shranitve v elektronski obliki.

MATERIALNE PRAVICE: UPORABA DELA V NETELESNI OBLIKI (PRIOBČITEV JAVNOSTI)

- Pravica javnega izvajanja (26. člen)
- Pravica javnega prenašanja (27. člen)
- Pravica javnega predvajanja s fonogrami in videogrami (28. člen)
- Pravica javnega prikazovanja (29. člen)
- Pravica radiodifuznega oddajanja (30. člen)
- Pravica radiodifuzne retransmisije (31. člen)
- Pravica sekundarnega radiodifuznega oddajanja (32. člen)
- Pravico dajanja na voljo javnosti (32.a člen P)

MATERIALNE PRAVICE: UPORABA DELA V SPREMENJENI OBLIKI

- **Pravica predelave** je izključna pravica, da se neko prvotno delo prevede, odrsko priredi, glasbeno aranžira, spremeni ali kako drugače predela; nanaša se tudi na primere, ko se prvotno delo v nespremenjeni obliki vključi ali vgradi v novo delo (npr. knjiga odrsko uprizori).
- **Pravica avdiovizualne priredbe** je izključna pravica, da se prvotno delo predela ali vključi v avdiovizualno delo (npr. glasba uporabi v filmu).
- S predelavo ne smejo biti prizadete pravice avtorja prvotnega dela.

MATERIALNE PRAVICE: UPORABA PRIMERKOV AVTORSKEGA DELA

- **Pravica distribuiranja** je izključna pravica, da se izvirnik ali primerki dela dajo v promet s prodajo ali drugačno obliko prenosa lastninske pravice ali s tem namenom ponudijo javnosti; obsega tudi izključno pravico, da se primerki dela uvozijo v določeno državo zaradi nadaljnjega distribuiranja, ne glede na to, če so bili izdelani zakonito ali ne;
- **Pravica dajanja v najem** je izključna pravica, da se izvirnik ali primerki dela dajejo v rabo za določen čas ter za neposredno ali posredno gospodarsko korist;
  - ne velja za rabo: arhitekturnih objektov, izvirnikov ali primerkov del uporabne umetnosti in industrijskega oblikovanja, izvirnikov ali primerkov del zaradi javne priobčitve, zaradi vpogleda na kraju samem, v okviru delovnega razmerja, če je raba namenjena izključno za izpolnjevanje obveznosti iz tega razmerja.

To so pravice, s katerimi se varuje določene interese avtorja, ki niso tipično duhovne ali ekonomske narave:

- **Pravica do dostopa in izročitve (34. člen)**
- **Sledna pravica (35. člen)**
- **Pravica javnega posojanja (36. člen)**
- **Pravica do nadomestila za zasebno reproduciranje(37. člen)**

- **Pravica dostopa in izročitve** (34. člen) avtor ima pravico dostopa k izvirniku ali primerku svojega dela, kadar je v posesti drugega;
- **Sledna pravica** (35. člen ZASP) če je izvirnik likovnega dela po prvi odsvojitvi s strani avtorja ponovno prodan, ima avtor pravico biti o tem obveščen in pravico do nadomestila, pod pogojem, da se prodajalec, kupec ali posrednik ukvarja s trženjem umetnin, kot so prodajni saloni, galerije in organizatorji dražb;
- **Pravica javnega posojanja** (36. člen) je pravica do ustreznega nadomestila v skladu z Zakonom o knjižničarstvu, kadar se daje izvirnik ali primerki dela v rabo za določen čas, brez neposredne ali posredne gospodarske koristi in če poteka prek organizacije, ki izvaja to dejavnost kot javno službo.
  - Izjeme (brez nadomestila) veljajo za rabo knjižničnega gradiva v nacionalni, šolskih in visokošolskih ter specialnih knjižnicah, arhitekturnih objektov, izvirnikov ali primerkov del uporabne umetnosti in industrijskega oblikovanja, v okviru delovnega razmerja in zaradi javne priobčitve oz. vpogleda ali posojanja med organizacijami.
  - Javno posojanje izvirnikov ali primerkov računalniških programov in baz podatkov je izključna pravica njihovega avtorja.

Pravica do nadomestila (37. člen)

- Avtor ima pravico do pravičnega nadomestila za tonsko ali vizualno snemanje in za fotokopiranje svojega dela, ki se izvrši pod pogoji privatne ali druge lastne uporabe iz 50. člena.
  - Nadomestilo za tonsko in vizualno snemanje se plačuje
    - pri prvi prodaji ali uvozu novih naprav za tonsko in vizualno snemanje, in
    - pri prvi prodaji ali uvozu novih praznih nosilcev zvoka ali slike.
  - Nadomestilo za fotokopiranje se plačuje:
    - pri prvi prodaji ali uvozu novih naprav za fotokopiranje, in
    - od fotokopij, narejenih za prodajo, in sicer mesečno glede na njihovo verjetno število.
- Zavezanci za nadomestilo (38. člen) so: proizvajalci naprav za tonsko in vizualno snemanje, proizvajalci naprav za fotokopiranje, proizvajalci praznih nosilcev zvoka ali slike ter imetniki naprav, ki ponujajo odplačno fotokopiranje. Poleg proizvajalcev so solidarno zavezani tudi uvozniki naprav in nosilcev, razen če je uvoz namenjen za privatno in nekomercialno uporabo kot del njihove osebne prtljage.

- Uporaba avtorskih del je dopustna le, če je avtor v skladu z ZASP in pod pogoji, ki jih je določil prenesel ustrezno avtorsko pravico.
- Nedovoljena uporaba = kršitev avtorske pravice
- Dovoljenje za uporabo
  - ✓ s pogodbo/dovoljenjem avtorja oz. imetnika pravice
  - ✓ z uporabo ustrezne licence
  - ✓ skupni sporazum med reprezentativnimi združenji avtorjev in uporabnikov (kolektivne organizacije)
  - ✓ vsebinske omejitve avtorskih pravic

Splošno pravilo dopustnosti omejitev avtorskih pravic (46. člen)

1. samo v primerih določenih v ZASP
2. če je obseg uporabe avtorskega dela omejen glede na namen, ki ga je treba doseči
3. je v skladu z dobrimi običaji
4. ne nasprotuje običajni uporabi dela in
5. ni v nerazumni meri v nasprotju z zakonitimi interesi avtorja

ZAKONITE LICENCE

- brez dovoljenja avtorja
- ob plačilu nadomestila
- pouk, periodika (47. člen) in poučevanje z uporabo elektronskih sredstev, na daljavo ali čezmejno (47.b člen)
- potrebno navajati vir in avtorstvo dela

PROSTA UPORABA

- brez dovoljenja avtorja
- brez plačila
- potrebno navajati vir in avtorstvo dela
- 48. do 57.d člen

Brez prenosa ustrezne materialne avtorske pravice tj. brez dovoljenja avtorja (imetnika pravic), vendar

- ob plačilu primerne nadomestila (prek kolektivnih organizacij) je dopustno
  - reproducirati v čitankah in učbenikih namenjenih za pouk dele avtorskih del ter posamična dela s področij fotografije, likovne umetnosti, arhitekture, uporabne umetnosti, industrijskega oblikovanja in kartografije, če gre za že objavljena dela več avtorjev;
  - reproducirati v periodičnem tisku ali v pregledih tiska posamične objavljene članke o aktualnih gospodarskih, političnih ali verskih temah ali z drugo vsebino podobnega značaja, če avtor tega ni izrecno prepovedal;

V vseh primerih je potrebno navajati vir in avtorstvo dela, če je navedeno na uporabljenem delu.

ZAKONITE LICENCE: POUČEVANJE NA DALJAVO

Za namen ponazoritve pri poučevanju **je dopustno z uporabo elektronskih sredstev**, na daljavo ali čezmejno, vključno s preverjanjem znanja:

- reproduciranje v elektronski obliki in priobčitev javnosti že objavljenih del;
- predelava baze podatkov in reproduciranje, distribuiranje ter priobčitev javnosti predelane baze podatkov v elektronski obliki .
- v obsegu 15 % dela ali v celoti: fotografija, ilustracija ali zelo kratko delo, kot npr. kratek članek, vendar ne tako, da bi se nadomestil njegov nakup, npr. s postopnim reproduciranjem odlomkov istega dela.

Ne velja za:

- učbenike, delovne zvezke, vadbice in druga učna gradiva, ki so namenjena predvsem za uporabo pri poučevanju in grafične izdaje glasbenih del;
- če so licence za uporabo enostavno na voljo na trgu (npr. objavljeni na spletni strani, obvestilo združenju izobraževalnih ustanov in ministrstvo pristojno za izobraževanje (licence imajo prednost pred zakonito licenco le če so na voljo).

ZAKONITE LICENCE: POUČEVANJE NA DALJAVO

Pogoji uporabe:

- brez namena doseganja gospodarske koristi
- ob plačilu primerne nadomestila (uporaba od 19.2024 dalje)
- za uporabo je odgovorna izobraževalna ustanova
- uporaba poteka v prostorih izobraževalne ustanove ali drugih prostorih ali prek varnega elektronskega okolja, ki je dostopno, zlasti prek avtentikacijskih postopkov (varnega elektronskega okolja)
- upravičenci le: učenci, dijaki ali študenti, vpisani v ta program, ter učitelji in druge osebe, ki izvajajo pouk
- navajanje vira in avtorstva

PROSTA UPORABA AVTORSKIH DEL

Primeri proste uporabe:

- Pravica do obveščeniosti (48. člen)
- Invalidi in upravičene osebe (48. a/b/c člen)
- Neposredno poučevanje (49. člen)
- Začasno reproduciranje (49a. člen)
- Priobčitev javnosti na zaslonih (49b. člen)
- Privatno in drugo lastno reproduciranje (50. člen)
- Prosto reproduciranje in dajanje na voljo javnosti osirotelega dela (50.a/b/c/č/d člen)
- Dovoljena uporaba izven pravnega prometa (50. e/f/g člen)
- Citati (51. člen)
- Nebistvena pritiklina (52. člen)
- Proste predelave (53. člen)
- Baze podatkov (53a. člen)
- Javna razstava ali prodaja umetniških del (54. člen)
- Dela na splošno dostopnih krajih (55. člen)
- Uradni postopki (56. člen)
- Preizkus naprav (57. člen)
- Besedilno in podatkovno rudarjenje (57a. člen)
- Besedilno in podatkovno rudarjenje za namene znanstvenega raziskovanja (57b. člen)
- Znanstveno raziskovanje (57c. člen)
- Ohranjanje kulturne dediščine (57d. člen)

V vseh primerih potrebno navajati vir in avtorstvo dela.

PRAVICA DO OBVEŠČENOSTI (48. člen)

Za namen obveščanja javnosti je prosto:

- pri obveščanju o dnevnih dogodkih reproducirati in priobčiti javnosti dela, ki se vidijo ali slišijo ob poteku tega dogodka npr. pri poročanju s koncerta
- pripraviti in reproducirati povzetke izdanih člankov v pregledih tiska
- reproducirati javne politične govore, govore pred državnimi ipd. organi
- uporabiti dnevne novice in vesti, ki imajo naravo tiskovnega poročila.

Pogoj: navedba vira in avtorstvo dela.

INVALIDI IN UPRAVIČENE OSEBE (48a. člen)

V korist invalidov, vključno z upravičenimi osebami (slepimi, slabovidnimi, z motnjami zaznavanja ali branja oz. z drugimi telesnimi motnjami) je prosto reproduciranje (vključno z nujno potrebno nevsebinsko prilagoditvijo), distribuiranje in priobčitev javnosti objavljenih del, pod pogojem

- če je taka uporaba neposredno povezana z invalidnostjo teh oseb in v obsegu, ki ga zahteva posamična oblika invalidnosti in
- ni namenjena doseganju neposredne ali posredne gospodarske koristi.

NEPOSREDNO POUČEVANJE (49. člen)

PROSTO (brez plačila nadomestila) JE :

- **priobčiti javnosti** objavljena dela za **namen ponazoritve pri neposrednem poučevanju** – razen dajanja na voljo javnosti vključno s preverjanjem znanja
- javno izvajanje objavljenih del na brezplačnih šolskih slovesnostih pod pogojem, da izvajalci ne prejmejo plačila;
- sekundarno radiodifuzno oddajanje RTV šolskih oddaj (npr. poslušanje ali ogled oddaje prek radia ali televizije v učilnici).

Pogoji:

- obvezno navesti vir in avtorstvo dela
- ni namenjeno doseganju posredne ali neposredne gospodarske koristi
- za uporabo odgovarja izobraževalna ustanova.

ZAČASNO REPRODUCIRANJE (49a. člen)

Prosto je začasno reproduciranje dela, če je prehodno ali spremljajoče dejanje, ki je sestavni in bistveni del nekega tehničnega postopka ter nima nobenega neodvisnega gospodarskega pomena, njegov edini namen pa je omogočiti, da se delo prenese v omrežju med tretjimi osebami s pomočjo posrednika ali zakonito uporabi.

PRIOBČITEV JAVNOSTI NA ZASLONIH (49b. člen)

Javno dostopni arhivi, knjižnice, muzeji ter izobraževalne ustanove lahko za namene raziskave ali individualnega pridobivanja znanja **prosto** priobčijo javnosti dela iz

- svojih zbirk po temu namenjenih zaslonih, ki se nahajajo v njihovih prostorih,
- če nosilec pravic na tem delu te vrste uporabe s pogodbo o prenosu materialnih avtorskih pravic ni izločil.

PRIVATNO IN DRUGO LASTNO REPRODUCIRANJE (50. člen)

Ob upoštevanju 37. člena (nadomestilo za tonsko in vizualno snemanje ali fotokopiranje) je prosto reproduciranje že objavljenega dela, če je izvršeno v največ treh primerkih in so izpolnjeni spodnji pogoji:

- Fizična oseba lahko prosto reproducira delo na papirju ali podobnem nosilcu z uporabo fotokopiranja ali druge fotografske tehnike s podobnimi učinki, na katerem koli drugem nosilcu,
  - če to stori za privatno uporabo,
  - če primerki niso izročeni ali priobčeni v javnosti in
  - če pri tem nima namena dosežati neposredne ali posredne gospodarske koristi.
- Javni arhivi, javne knjižnice, muzeji ter izobraževalne in znanstvene ustanove lahko za lastne potrebe prosto reproducirajo delo na kateremkoli nosilcu,
  - če to storijo iz lastnega primerka in
  - če pri tem nimajo namena dosežati neposredne ali posredne gospodarske koristi.

Privatno in drugo lastno reproduciranje ni dovoljeno

- glede pisanih del v obsegu celotne knjige razen, če je njena naklada izčrpana že najmanj dve leti;
- grafičnih izdaj glasbenih del (razen ročnega prepisovanja);
- elektronskih baz podatkov in računalniških programov ter
- v obliki izvedbe arhitekturnega objekta.

PROSTO REPRODUCIRANJE IN DAJANJE NA VOLJO JAVNOSTI OSIROTELEGA DELA (50.a člen)

Javno dostopni arhivi, knjižnice, muzeji, izobraževalne ustanove, ustanove filmske ali avdio dediščine ter javne RTV-organizacije **lahko za izvajanje nalog v javnem interesu**, zlasti ohranjanje in obnovo njihovih zbirk ter zagotovitev kulturnega in izobraževalnega dostopa do njih, vključno z digitalnimi zbirkami, **osirotelo delo iz svojih zbirk prosto dajo na voljo javnosti** in ga za njegovo digitalizacijo, razpolaganje, označevanje, katalogiziranje, ohranjanje ali obnavljanje prosto reproducirajo.

Delo, katerega avtorjev tudi po skrbnem iskanju ni bilo mogoče najti ali opredeliti in ki je varovano z ZASP ter

- je bilo v državi članici Evropske unije prvič izdano, oz. prvič priobčeno javnosti, ali
- delo, ki v državi članici Evropske unije ni bilo nikoli izdano ali priobčeno javnosti, če so ga arhiv, knjižnica, muzej, izobraževalna ustanova, ustanova filmske ali avdio dediščine ter javna RTV-organizacije s soglasjem avtorja objavila in je mogoče upravičeno domnevati, da avtor ne nasprotuje njegovi uporabi.

Za osirotelo delo po prejšnjem odstavku je mogoče šteti le:

- knjigo, revijo, časopis ali drugo besedilo, avdiovizualno delo in fonogram ter drugo avtorsko delo, ki je njihov sestavni del ali je vanje vključeno, iz zbirk javno dostopnih arhivov, knjižnic, muzejev, izobraževalnih ustanov ali ustanov filmske ali avdio dediščine in
- avdiovizualno delo in fonogram ter drugo avtorsko delo, ki je njihov sestavni del ali je vanje vključeno, ki ga je ustvarila javna RTV-organizacija do vključno 31. decembra 2002 ali je bilo do tega datuma ustvarjeno po njenem naročilu za izključno uporabo te ali druge javne RTV-organizacije v koprodukciji in se nahaja v njenih arhivih.

Če ima delo iz prejšnjega odstavka več kot enega avtorja, je njegova uporaba mogoča tudi takrat, ko niti po skrbnem iskanju ni bilo mogoče opredeliti ali najti vseh avtorjev, vendar so opredeljeni in najdeni avtorji uporabo dovolili.

DOVOLJENA UPORABA DEL IZVEN PRAVNEGA PROMETA (50.e člen)

Javno dostopni arhivi, knjižnice, muzeji, ustanove filmske ali avdio dediščine ter javne RTV organizacije **lahko dela izven pravnega prometa**, ki jih imajo trajno v svojih zbirkah, in jih za ta namen reproducirajo, vključno z bazami podatkov, ki jih lahko za ta namen predelajo **prosto dajo na voljo javnosti na nekomercialni spletni strani**.

Vendar le:

- ✓ če ni reprezentativne kolektivne organizacije
  - ✓ če to ni namenjeno doseganju posredne ali neposredne gospodarske koristi,
  - ✓ obvezno navesti vir in avtorstvo.
- !!** Avtor lahko kadar koli izključi uporabo svojega dela pod pogoji tega člena.

DELO IZVEN PRAVNEGA PROMETA (50f. člen)

Delo izven pravnega prometa:

- delo za katerega se po razumnih prizadevanjih preverjanja, v dobri veri domneva, **da ni dostopno javnosti v pravnem prometu po običajnih trgovinskih kanalih** (npr. knjiga katere naklada je pošla ali delo, ki ni bilo nikoli v prodaji);
- neobjavljena dela če se z njegovo uporabo ne posega v moralne avtorske pravice).

NE VELJA ZA:

- ✓ zbirke del, ki so bila prvič objavljena ali priobčena izven EU
- ✓ avdiovizualna dela filmskih producentov, ki imajo sedež izven EU
- ✓ dela državljanov držav, ki niso članice EU
- ✓ razen, če je kolektivna organizacija reprezentativna tudi za avtorje iz države, ki ni članica EU.

DOVOLJENA UPORABA DEL IZVEN PRAVNEGA PROMETA

Dolžnost obveščanja:

- ✓ na javno dostopen spletni portal urada Evropske unije, pristojnega za intelektualno lastnino EUIPO:
<https://euipo.europa.eu/out-of-commerce/#/>
- ✓ vsaj šest mesecev preden dajo delo izven pravnega prometa na voljo javnosti.
- ✓ Upravičenci morajo posredovati:
  - identifikacijske podatke o delu izven pravnega prometa
  - podatke o možnosti avtorjev (izključitev uporabe svojega dela)
  - podatke o načinu uporabe dela izven pravnega prometa

DOVOLJENA UPORABA DEL IZVEN PRAVNEGA PROMETA

Pogoji za objavo razprodanega dela:

1. Upravičenec (javno dostopni arhivi, knjižnice, muzeji, ustanove filmske ali avdio dediščine ter javne RTV organizacije) od objave ne smejo imeti posredne ali neposredne gospodarske koristi.
2. Upravičenec delo objavi prosto na nekomercialni spletni strani.
3. Upravičenec ima delo trajno v svojih zbirkah.
4. Za objavo takšnih del na nekomercialni ravni ni organizirane reprezentativne kolektivne organizacije za kolektivno upravljanje pravic.
5. Avtor ni izključil uporabe svojega dela (t.j. avtor ni nasprotoval objavi in digitalizaciji dela s strani upravičenca).
6. Dela se uporabljajo izključno v državi članici EU, kjer ima upravičenec sedež.
7. Pri objavi mora upravičenec navesti vir in avtorstvo dela, če je navedeno na uporabljenem delu.
8. 6 mesecev pred objavo dela mora upravičenec na javno dostopen spletni portal urada EU za intelektualno lastnino (EUIPO) objaviti podatke o delu, ki ga namerava objaviti.

CITATI (51. člen)

Prosto je navajanje odlomkov že objavljenih del ali posamičnih objavljenih del s področij fotografije, likovne umetnosti, arhitekture, uporabne umetnosti, industrijskega oblikovanja in kartografije

- če je to potrebno z namenom **ponazoritve, soočenja ali napatitve.**

Potrebno navesti vir in avtorstvo dela, če je navedeno na uporabljenem delu.

CITATI (51. člen)

Temeljne predpostavke za citat:

- Objavljeno delo v katerem citiramo (obstoj nosilca citata)
- Citirni namen (ponazoritev, soočenje ali napotitev, obstajati mora notranja vsebinska povezava med glavnim delom in citatom)
- Omejen obseg citata (biti mora manj obsežen od nosilca)
- Navedba vira in avtorstva.

PROSTE PREDELAVE (53. člen)

Predelava objavljenega dela je prosta:

- če gre za privatno ali drugo lastno predelavo, ki ni namenjena in ni dostopna javnosti;
- če gre za predelavo v parodijo ali karikaturu, če to ne ustvari ali utegne ustvariti zmede glede izvora dela;
- če gre za predelavo v zvezi z dovoljeno uporabo, ki jo zahteva namen te uporabe;
- če gre za predelavo v zvezi z dovoljeno uporabo, pa je avtorjevo nasprotovanje predelavi v nasprotju z načelom vestnosti in poštenja.

JAVNA RAZSTAVA ALI PRODAJA UMETNIŠKIH DEL (54. člen)

Prireditelj javne razstave ali javne prodaje umetniških del

- lahko ta umetniška dela (likovna dela, fotografska dela, dela uporabne umetnosti in drugo) prosto uporabi (reproducira) na promocijskih materialih (npr. katalogih), toda le v obsegu potrebnem za promocijo,
- pod pogojem da tega ne stori z namenom doseganja gospodarske koristi.

Potrebno je navesti vir in avtorstvo dela, če je navedeno na uporabljenem delu.

Vsebinska izjema je omejena na nekomercialne publikacije, predvsem kataloge, in ne zajema razglednic, komercialnih plakatov, umetniških fotografij in podobnih publikacij.

Besedilno in podatkovno rudarjenje pomeni vsako avtomatizirano analitično tehniko, katere namen je analiziranje besedila in podatkov v elektronski obliki, da se ustvarijo informacije, kot so npr. vzorci, trendi in korelacije, kar vključuje tudi digitalizacijo analognih vsebin in oddaljen dostop do takšnih vsebin.

Npr.: Raziskovalci preučujejo članke o obvladovanju podnebnih sprememb in želijo izločiti ključne informacije, kot so najpogosteje omenjeni pojmi, glavne teme, metodologije itd. To naredijo s pomočjo računalniškega programa. Rezultate, ki so jih pridobili na podlagi uporabe računalniškega programa uredijo v tabeli in vključijo v raziskavo.

57. a člen

Za namene besedilnega in podatkovnega rudarjenja

- ✓ je prosto reproduciranje del, do katerih se zakonito dostopa (npr. s soglasjem avtorja, v okviru naročnin, CC licence, pogodbe...).
- ✓ upravičenci: kdorkoli če ima zakonit dostop do dela
- ✓ taki primerki del se lahko hranijo, dokler je to potrebno za namene besedilnega in podatkovnega rudarjenja
- ✓ ni dovoljeno, če si je avtor izrecno in na ustrezen način pridržal pravico do uporabe dela, zlasti z mednarodno uveljavljenimi standardiziranimi strojno berljivimi sredstvi, ki vsebujejo metapodatke in splošne pogoje uporabe v primeru dela, ki je javno dostopno na spletu
- ✓ avtor lahko uporablja ustrezne ukrepe za zagotovitev varnosti in integritete svojih omrežij in podatkovnih baz, vendar ti ne smejo preprečiti učinkovitega izvajanja BPR (vendar če uporaba takih ukrepov upravičeni osebi preprečuje BPR mora avtor taki osebi zagotoviti dostop v roku, ki ni daljši od 72 ur

57. b člen

Za namene znanstvenega raziskovanja

- ✓ lahko prosto izvajajo besedilno in podatkovno rudarjenje (v nadaljevanju: BPR) in prosto reproducirajo na delih in drugih predmetih varstva do katerih imajo zakonit dostop
- ✓ upravičenci: raziskovalne organizacije, javno dostopni arhivi, knjižnice, muzeji, ustanove filmske ali avdio dediščine in javne RTV organizacije ter osebe, ki spadajo k raziskovalnim organizacijam in ustanovam za varstvo kulturne dediščine
- ✓ primerki narejeni pri tem se hranijo v varnem okolju in se lahko zadržijo tako dolgo, dokler je to potrebno za namene preverjanja rezultatov raziskave, za katero je bilo BPR izvedeno
- ✓ dopustno je deljenje in dajanje na voljo javnosti izsledkov BPR, vendar omejeno (46. člen ZASP)
- ✓ avtorji ne morejo preprečiti take vrste uporabe, lahko pa uporabljajo ustrezne ukrepe za zagotovitev varnosti in integritete svojih omrežij in podatkovnih baz – vendar če uporaba takih ukrepov upravičeni osebi preprečuje BPR mora avtor taki osebi zagotoviti dostop v roku, ki ni daljši od 72 ur

ZNANSTVENO RAZISKOVANJE (57c. člen)

Za namen znanstvenega raziskovanja v okviru posamezne ali skupne znanstvene raziskave ali pregleda kakovosti znanstvene raziskave in v obsegu, ki ni namenjen doseganju posredne ali neposredne gospodarske koristi, vendar le v obsegu do 15 % objavljenega dela:

- je prosto reproduciranje, distribuiranje in priobčitev javnosti
- tistim osebam, ki se ukvarjajo s to znanstveno raziskavo, in tretjim osebam za pregled kakovosti znanstvene raziskave.
- v obsegu do 75 % dela se lahko reproducira za svoje lastno znanstveno raziskovanje
- v celoti se lahko uporabi posamezna fotografija, ilustracija ali zelo kratko delo, kot je npr. kratek članek
- obvezna navedba vira in avtorstva dela.

PRAKTIČNI PRIMERI ZA ZNANSTVENO RAZISKOVANJE

a) Reproduciranje do 15% objavljenega dela:

Raziskovalka Ana lahko zakonito kopira do 15% vsebine knjige (npr. do nekaj poglavij) in te odlomke uporabi v svoji raziskavi. To vključuje tudi digitalno kopiranje (npr. skeniranje, kopiranje besedila). Če je knjiga dolga 300 strani, lahko Ana kopira do 45 strani za namene svoje raziskave.

b) Distribuiranje in priobčitev javnosti osebam, ki se ukvarjajo z znanstveno raziskavo:

Raziskovalka Ana lahko deli te skopirane dele (do 15% knjige) s člani svoje raziskovalne skupine ali recenzenti, ki bodo ocenjevali njeno raziskovalno delo. To pomeni, da lahko Ana pošlje elektronske kopije odlomkov knjige svojim sodelavcem ali jih objavi na zaprtem intranetu raziskovalne ustanove, do katere imajo dostop le raziskovalci in recenzenti.

c) Reproduciranje do 75% za lastno znanstveno raziskovanje:

Če Ana potrebuje večji obseg besedila, ki presega 15%, lahko za lastne raziskovalne namene reproducira do 75% vsebine knjige, vendar tega obsežnejšega kopiranja ne sme deliti z drugimi osebami ali objaviti, saj je dovoljeno le za njeno osebno znanstveno delo. Če bi želela kopirati več kot 75% knjige, bi morala pridobiti dovoljenje avtorja, založnika oz. drugega imetnika pravic.

d) Uporaba fotografij in kratkih člankov v celoti:

Če Ana v svoji raziskavi potrebuje fotografijo iz knjige ali kratek znanstveni članek (npr. članek, ki obsega 1-2 strani v znanstveni reviji), jih lahko zakonito uporabi v celoti. To vključuje kopiranje celotne fotografije ali celotnega kratkega članka in uporabo v njenem raziskovalnem delu.

OHRANJANJE KULTURNE DEDIŠČINE (57d. člen)

Za namen ohranjanja kulturne dediščine lahko javno dostopni arhivi, knjižnice, muzeji, ustanove filmske ali avdio dediščine in javne RTV organizacije

- prosto reproducirajo dela, ki jih imajo trajno v svojih zbirkah
- v kolikor je to za tako ohranjanje potrebno npr. za reševanje tehnološke zastarelosti ali razkroja prvotnih nosilcev.

Pravica reproduciranja teh del pomeni reproduciranje na katerem koli mediju ali katerem koli nosilcu.

Splošno pravilo o trajanju avtorske pravice:

- ves čas življenja avtorja + 70 let po smrti.

Posebna pravila:

- **soavtorji:** 70 let od smrti soavtorja, ki je umrl zadnji;
- **anonimna in psevdonimna dela:** 70 let po zakoniti objavi dela;
- **kolektivna dela:** 70 let po zakoniti objavi dela (npr. slovarji, enciklopedije, ki nastanejo na pobudo naročnika ob sodelovanju velikega števila avtorjev in se objavijo pod imenom naročnika);
- **neobjavljena dela:** 70 let od stvaritve;
- **glasbeno delo, kjer sta besedilo in glasba ustvarjena posebej za to glasbeno delo z namenom, da se uporabita skupaj:** varstvo preneha 70 let po smrti zadnjega preživelega avtorja glasbe ali avtorja besedila.

- Rok prične teči **1. jan. tistega leta, ki sledi letu smrti avtorja oz. drugem dogodku** (pri izračunu je potrebno upoštevati tudi veljavnost zakona v obdobju, ko trajajo oz. se iztečejo pravice).
- S potekom roka avtorsko delo ni več varovano, je v prosti uporabi.
- Avtor ali imetnik pravic ne more podaljšati trajanja varstva avtorske pravice.
- Trajanje obdobja varstva se lahko podaljšuje le s spremembami zakonodaje npr. leta 29.4.1995 je stopil v veljavo trenutni Zakon o avtorski in sorodnih pravicah (ZASP), ki podaljša trajanje na čas življenja + 70 let (prej samo življenje + 50 let).

PRIMER 1: avtor umre leta 1940

- rok začne teči 1.1.1941 (takrat velja pravilo 50 let po smrti)
- obdobje trajanja pravic se izteče z dnem 31. 12. 1990, delo je v prosti uporabi od 1. 1. 1991 dalje

PRIMER 2: avtor umre leta 1953

- rok začne teči 1.1.1954 (ko velja pravilo 50 let po smrti)
- ker se je obdobje 50 let po smrti izteklo v času, ko je že veljal ZASP (tj. 31.12.2004), ki je podaljšal trajanje pravic na obdobje 70 let po smrti avtorja) se obdobje trajanja pravic izteče leta 31. 12. 2024, delo bo v prosti uporabi od 1. 1. 2015 dalje

Dela avtorjev, ki so umrli po letu 1945, so avtorskoppravno varovana s 70 letnim rokom, saj je predhodno veljavno 50-letno obdobje preseglo datum uveljavitve ZASP ali so umrli že v času veljavnosti ZASP.

PRIMER 3: dva soavtorja

- prvi avtor umre leta 1944: rok začne teči 1.1.1945, njegove avtorske pravice bi se iztekle 31. 12. 1994 (s potekom 50 letnega roka),
- drugi umre leta 1970: rok začne teči 1.1.1971, njegove avtorske pravice bi se iztekle šele 31. 12. 2040 (s potekom 70 letnega roka, ker se bi 50 letni rok iztekel leta 2020, ko je že veljal nov zakon).

Zaradi pravila o soavtorjih se pravice za oba soavtorja iztečejo šele 31. 12. 2040, delo je v prosti uporabi od 1. 1. 2041.

- Avtorska pravica kot celota, razen pravice skesanja, je predmet dedovanja.
- Avtorska pravica kot celota ni prenosljiva.
- Avtor ne more prenesti na druge osebe moralnih avtorskih pravic.
- Materialne avtorske pravice in druge pravice lahko avtor prenese na drugo osebo **s pogodbo ali drugim pravnim poslom**.
- Prenos materialnih avtorskih pravic ali drugih pravic avtorja je lahko vsebinsko, prostorsko ali časovno omejen.
- Pravni posli, s katerimi se prenašajo materialne avtorske pravice ali druge pravice avtorja ali dajejo dovoljenja, morajo biti **v pisni obliki**, če ni z zakonom drugače določeno.
- Imetnik, na katerega je bila prenesena materialna avtorska pravica ali druga pravica avtorja, ne more brez dovoljenja avtorja te pravice prenesti naprej na tretje osebe, če ni s pogodbo drugače določeno.
  - Izjema: če je nadaljnji prenos pravice posledica statusnih sprememb imetnika, njegovega stečaja ali redne likvidacije.

- **Izključni prenos** upravičuje imetnika, da na dogovorjeni način uporablja delo ob izključitvi avtorja in vseh drugih oseb.
- **Neizključni prenos** upravičuje imetnika, da na dogovorjeni način uporablja delo poleg avtorja ali drugih imetnikov.
- Neizključni prenos, ki ga je avtor sklenil pred sklenitvijo izključnega prenosa, učinkuje do imetnika izključnih pravic, če ni med avtorjem in imetnikom neizključnih pravic drugače dogovorjeno.

- Če ni z zakonom ali s pogodbo drugače določeno se šteje,
  - da je bil dogovorjen neizključni prenos,
  - da velja samo za Republiko Slovenijo in
  - da velja za čas, ki je običajen za to vrsto del.
- Če ni določeno, katere posamične pravice ali kakšen obseg določene pravice se prenaša, se šteje,
  - da so prenesene tiste pravice in v takem obsegu, kot je bistven za dosego namena pogodbe.

Prenos posamične materialne avtorske ali druge pravice avtorja ne vpliva na prenos drugih pravic.

Npr. pri prenosu

- pravice reproduciranja dela se ne prenese tudi pravica do njegove shranitve v elektronski obliki ali pravica do njegovega tonskega ali vizualnega snemanje,
- pravice reprodukciranja dela se ne prenese avtomatično tudi pravica do predelave,
- pravice distribuiranja primerkov dela se ne prenese tudi pravica do njihovega uvoza

če ni z zakonom ali s pogodbo drugače določeno.

Pri prenosu pravice dajanja v najem fonogramov ali videogramov z avtorski delom, avtor obdrži pravico do primernega nadomestila za vsakokratno dajanje v najem.

Imetnik, lahko pridobljene pravice prenaša naprej na tretje osebe samo z izrecnim dovoljenjem avtorja.

Dovoljenje ni potrebno, če je nadaljnji prenos posledica statusnih sprememb imetnika, njegovega stečaja ali redne likvidacije.

Nično je določilo, s katerim avtor prenaša na drugo osebo:

- avtorsko pravico kot celoto;
- moralne avtorske pravice;
- materialne avtorske pravice na vseh svojih prihodnjih delih;
- materialne avtorske pravice za neznane oblike uporabe svojega dela.

- Avtor lahko prekliče prenos materialne avtorske pravico, **če jo tisti, na katerega je bila pravica izključno prenesena ne izvršuje v nezadostni meri ali sploh ne.**
- Avtor preklica ne more uveljaviti, če vzroki za neizvrševanje ali nezadostno izvrševanje pretežno izvirajo iz njegove sfere.
- Preklica ni mogoče uveljaviti **pred potekom dveh let od prenosa.** Pri prispevku za dnevni časopis znaša ta rok tri mesece, za drug periodični tisk pa eno leto.
- Avtor lahko uveljavi preklic samo, če ponudi imetniku primeren dodatni rok za zadostno izvrševanje pravice.
- Z uveljavitvijo preklica materialna avtorska pravica imetnika ugasne.
- Avtor se preklicu ne more odpovedati.
- V skladu z načelom pravičnosti mora avtor imenitniku povrniti primerno odškodnino.

Upravičenci:

Tisti, čigar pravice iz ZASP so bile kršene (upravičenec), lahko zahteva zoper kršilca (kršilce) varstvo pravic in povrnitev škode po pravilih o povzročitvi škode.

Enako varstvo lahko zahteva upravičenec, kadar grozi dejanska nevarnost, da bodo kršene pravice po tem zakonu.

Solidarnost upravičencev in kršilcev:

Kadar je več upravičencev neke pravice, lahko vsak izmed njih zahteva varstvo celotne pravice.

Kadar je več kršilcev neke pravice, je vsak izmed njih zavezan za celotno kršitev.

SODNO VARSTVO AVTORSKIH PRAVIC (164. – 173. člen)

Tožba

- Tožbeni razlogi: kršitev pravic ali dejanska nevarnost kršitve pravic, obstoj avtorskega dela, zahteva za pravičnejši delež dobička
- **Zahtevki:**
  - **Prepovedni zahtevki:**
    - prepoved kršitev in bodočih kršitev;
  - **Odstranitveni zahtevki:**
    - odpoklic in odstranitev predmetov kršitev;
    - odstranitev stanja, ki je nastalo s kršitvijo;
    - uničenje predmetov in sredstev kršitve;
    - prepustitev predmetov kršitve upravičencu proti plačilu proizvodnih stroškov + odškodnina
  - **Objava sodbe**
  - **Ugotovitveni zahtevki** (npr. obstoj avtorstva)
  - **Oblikovalni zahtevki** (npr. zahteva za delež dobička)

- **Povrnitev škode in civilna kazen** (odškodnina, ki se določi po splošnih pravilih o povrnitvi škode, ali v obsegu, ki je enak dogovorjenemu ali običajnemu honorarju ali nadomestilu za zakonito uporabo te vrste)
- **Denarno zadoščenje za nepremoženjsko škodo** (neodvisno od povračila premoženjske škode, pa tudi če premoženjske škode ni, lahko sodišče prisodi avtorju ali izvajalcu pravično denarno odškodnino za pretrpljene duševne bolečine zaradi kršitve njegovih moralnih pravic, če spozna, da okoliščine primera, zlasti pa stopnja bolečin in njihovo trajanje, to opravičujejo)

Začasne odredbe: izda jih sodišče za zavarovanje nedenarnih zahtevkov, če upravičenec izkaže za verjetno

- da je imetnik pravice in da je bila njegova pravica kršena ali grozi dejanska nevarnost, da bo kršena
- da je nevarnost, da bo uveljavitev zahtevkov onemogočena ali precej otežena;
- da je odredba potrebna, da se prepreči nastanek težko nadomestljive škode, ali da domnevni kršilec z izdajo začasne odredbe, če bi se tekom postopka izkazala za neutemeljeno, ne bi utrpel hujših neugodnih posledic od tistih, ki bi brez izdaje začasne odredbe nastale upravičencu.

Ukrepi za zagotovitev varstva

- **vpis pravic v register zavarovanih del** – zaradi zavarovanja dokazov ali iz drugih razlogov; šteje se, da pravica pripada osebi, ki je vpisana v register, dokler se ne dokaže nasprotno;
- **označba izvirnika ali primerkov avtorskega dela z znakom (c)** pred svojim imenom/firmo in letom prve objave;
- **označba izvirnika ali primerkov izdanega fonograma z znakom P** pred svojim imenom/firmo in letom prve objave; dokler se ne dokaže nasprotno, se šteje, da obstajajo izključne pravice na delih oziroma fonogramih, ki so opremljeni z znaki in da pripadajo tisti osebi, ki je ob tem znaku navedena.

PRIMER OZNAČBE IZVIRNIKA ALI PRIMERKOV AVTORSKEGA DELA

- © 2014 NUK - Vse pravice pridržane
- © Disney © Disney•Pixar © & ™ Lucasfilm LTD © Marvel. All Rights Reserved
- © 2008 - 2018 Združenje SAZAS k.o. - vse pravice pridržane

PRIMER OZNAČBE IZVIRNIKA ALI PRIMERKOV IZDANEGA FONOGRAMA

- Sorodne pravice so pravice fizičnih in pravnih oseb, ki s svojim delom, prispevkom omogočajo, da so avtorska dela dostopna širši javnosti.
- Nastanejo z izvedbo, nastankom posnetka, radiodifuznim oddajanjem, zakonito izdajo dela, izdelavo podatkovne baze.
- Varujejo izvedbo avtorskega ali folklornega dela, fonograme, videograme, avdivizualna dela, izdaje pisnega dela, podatkovne baze...
- Trajanje: praviloma 50 let od:
  - datuma izvedbe (pravice izvajalca);
  - datuma nastanka posnetka (pravice proizvajalcev fonogramov, pravice filmskih producentov);
  - prvega radiofuznega oddajanja (pravice RTV organizacij);
  - zakonite izdaje dela (pravice založnikov).
  - Pravice izdelovalca podatkovnih baz trajajo 15 let, odkar je bila baza izdelana.

Imetniki pravic:

- **izvajalci** (igralci, pevci, glasbeniki, plesalci in druge osebe, ki igrajo, pojejo, podajajo, deklamirajo, nastopajo, interpretirajo ali drugače izvajajo avtorska ali folklorna dela, tudi režiserji dramskih predstav, dirigenti orkestrrov, vodje pevskih zborov, oblikovalci tona ter varietejski in cirkuški umetniki).
- **proizvajalci fonogramov** (fizične ali pravne osebe, ki prevzamejo pobudo in odgovornost za prvi posnetek zvokov neke izvedbe ali drugih zvokov oziroma nadomestkov zvokov=
- filmski producenti
- RTV organizacije
- založniki
- izdelovalci podatkovnih baz

Pravice izvajalcev

MORALNE PRAVICE	MATERIALNE PRAVICE	DRUGE PRAVICE
<ul style="list-style-type: none"> • pravica navedbe imena ali oznake pri objavi • pravica spoštovanja izvedbe	<ul style="list-style-type: none"> • pravica snemanja, javnega prenašanja, radiodifuznega oddajanja svoje žive izvedbe, • reproduciranja, distribuiranja, dajanja v najem in na voljo javnosti fonogramov in videogramov s svojo izvedbo	<ul style="list-style-type: none"> • pravica do deleža na nadomestilu, ki ga prejme proizvajalec fonograma za javno priobčitev fonograma • nadomestilo za privatno ali drugo lastno reproduciranje • nadomestilo za prenos materialne avtorske pravice na filmskega producenta

Pravice proizvajalcev fonogramov

MATERIALNE PRAVICE	DRUGE PRAVICE
<ul style="list-style-type: none"> • pravica reproduciranja, distribuiranja predelave, dajanja v najem in dajanja na voljo javnosti svojih fonogramov	<ul style="list-style-type: none"> • nadomestilo za javno priobčitev fonograma (za radiodifuzno oddajanje ali drugo obliko javne priobčitve) • nadomestilo za privatno ali drugo lastno reproduciranje

Pravice filmskih producentov

MATERIALNE PRAVICE	DRUGE PRAVICE
<ul style="list-style-type: none"> • pravica reproduciranja, distribuiranja, dajanja v najem, javnega prikazovanja in dajanja na voljo javnosti svojih videogramov	<ul style="list-style-type: none"> • nadomestilo za privatno ali drugo lastno reproduciranje

Pravice RTV organizacij

- pravica radiodifuzne retransmisije svojih oddaj;
- pravica sekundarnega radiodifuznega oddajanja svojih oddaj, če se izvaja na krajih, ki so dostopni javnosti proti plačilu vstopnine
- pravica do snemanja, reproduciranja, distribuiranja in dajanja na voljo javnosti posnetkov svojih oddaj.

Pravice založnikov

- pravica do nadomestila za privatno ali drugo lastno reproduciranje

Pravice izdelovalcev podatkovnih baz

- pravica do reproduciranja, distribuiranja in dajanja v najem primerkov, dajanja na voljo javnosti in drugih oblik priobčitve javnosti svoje podatkovne baze

Temeljna avtorskopravna vprašanja

Ali je vsebina avtorsko delo?

Ali je vsebina avtorskopravno varovana?

Trajanje varstva?

Katere avtorske pravice je potrebno razčistiti?

Kdo je imetnik pravic?

PRIMER 1:

želimo digitalizirati književno delo avtorja, ki je umrl leta 1942 ter ga objaviti na spletni strani

PRIMER 2:

želimo digitalizirati književno delo avtorja, ki je umrl leta 1956 ter ga objaviti na spletni strani

PRIMER 3:

želimo digitalizirati književno delo izdano leta 1996 (avtor še živi) ter ga objaviti na spletni strani

PRIMER 4:

želimo digitalizirati fotografije, ki so bile izdane leta 1966 in jih objaviti na spletni strani

PRIMER 5:

želimo digitalizirati fotografije, ki so bile izdane leta 1980 in jih objaviti na spletni strani

PRIMER 6:

avtorsko varovano glasbo želimo uporabiti kot filmsko glasbo domačega videa, ki smo ga ustvarili sami in ga bomo uporabili v privatne namene v krogu svoje družine

UPORABA AVTORSKEGA PRAVA V PRAKSI

PRIMER 7:

napisali smo knjigo, za naslovnico knjige želimo uporabiti sliko iz filma

Primer: 8

Za promocijo svojega podjetja želimo objaviti oglas v reviji. V oglasu želimo uporabiti fotografijo, ki smo jo našli na spletu.

UPORABA AVTORSKEGA PRAVA V PRAKSI

Kipar izdelava kip in ga nato proda galeriji. Galerija je s tem pridobila lastninsko pravico na kipu. Čez nekaj časa želi ustvariti repliko kipa ali ga predelati v novo umetniško delo. Da bi to lahko storil, potrebuje dostop do izvirnega kipa, da natančno preuči njegove dimenzije, teksturo in druge podrobnosti.

Kaj lahko stori kipar?

VSEBINA IN KATALOG ZNANJ

VSEBINA	CILJI
	Kandidat/ka:
Zakonska ureditev avtorskih pravic v Sloveniji in Evropski uniji ter zavezujoči mednarodni pravni akti.	<ul style="list-style-type: none"> • Ve kdaj je bil sprejet Zakon o avtorski in sorodnih pravicah, Zakon o kolektivnem upravljanju avtorske in sorodnih pravic; • Našteje pomembne mednarodno zavezujoče pravne akte za avtorske in sorodne pravice v knjižničarstvu .
Osnovni pojmi avtorskega prava oziroma pravic	<ul style="list-style-type: none"> • Zna pojasniti pojme: <ul style="list-style-type: none"> - avtorska pravica, - sorodna pravica, - intelektualno in kolektivno upravljanje in uveljavljanje avtorske in sorodnih pravic, - avtorska dela, - avtor in soavtor.
Moralne avtorske pravice. Materialne avtorske pravice.	<ul style="list-style-type: none"> • Ve katere so moralne avtorske pravice (jih našteje in opiše); • Ve katere so materialne avtorske pravice (jih našteje in opiše); • Ve katera dela niso varovana.
Druge pravice avtorja. Pravica javnega posojanja.	<ul style="list-style-type: none"> • Pozna druge pravice avtorja (jih našteje in opiše); • Ve kdo so zavezanci za nadomestilo.
Vsebinske omejitve avtorske pravice. Časovne omejitve avtorske pravice.	<ul style="list-style-type: none"> • Pozna splošno pravilo vsebinske omejitve avtorskih pravic; • Zna pojasniti zakonite licence (pouk in periodika); • Zna pojasniti prosto uporabo (zna naštetih primere in jih opisati); • Pozna trajanje avtorske pravice.
Avtorska pravica v pravnem prometu	<ul style="list-style-type: none"> • Ve kako se avtorska pravica prenaša; • Pozna razliko med izključnim in neizključnim prenosom; • Pozna domnevo glede obsega prenosa; • Ve kdaj je prenos avtorske pravice ničen; • Pozna primere kdaj lahko avtor prekliče materialno avtorsko pravico.
Varstvo avtorskih pravic	<ul style="list-style-type: none"> • Ve kdo so upravičenci do varstva avtorskih pravic; • Pozna kakšno sodno varstvo ima na razpolago oseba, ki ji je kršena avtorska pravica (zahtevki, povrnitev škode in civilna kazen, denarno zadoščenje za nepremoženjsko škodo, začasne odredbe).
Sorodne pravice	<ul style="list-style-type: none"> • Ve katere so sorodne pravice (jih našteje in opiše).

- Kaj so avtorska dela?
- Kdo je avtor in kdo soavtor?
- Kaj je moralna avtorska pravica?
- Katere moralne avtorske pravice poznamo?
- Kaj je materialna avtorska pravica?
- Kaj je pravica reproduciranja? Poznaš kakšen primer uporabe te pravice?

- Katere materialne pravice glede uporabe dela v netelesni obliki (priobčitev javnosti) poznaš?
- kateri materialni pravici glede uporabe dela v spremenjeni obliki poznaš?
- Kaj je pravica distribuiranja?
- Katera dela avtorsko pravno niso varovana?
- Kaj pomeni prosta uporaba avtorskih del? Naštej nekaj primerov proste uporabe del?

- Ob katerih pogojih lahko prosto reproduciramo avtorsko delo (privatno in drugo lastno reproduciranje – 37. člen ZASP)?
- Kako dolgo traja avtorska pravica (splošno pravilo)? Kako je z avtorsko pravico pri soavtorjih? Kdaj prične teči rok?
- Kako se prenaša avtorska pravica?
- Katere avtorske pravice lahko prenesemo na drugo osebo?
- Kdaj je prenos avtorske pravice ničen?

- Pojasni razliko med izključnim in neizključnim prenosom.
- Kakšna je domneva obsega prenosa v kolikor v pogodbi prenos ni določeno ali je izključen ali neizključen prenos?
- Kdo so upravičenci do varstva avtorskih pravic?
- Kakšno sodno varstvo ima na razpolago oseba, ki ji je kršena avtorska pravica?
- Kaj so sorodne pravice? .....

- Avtorska agencija za Slovenijo: <http://www.aas.si/>
- Bahor, S. (2002). Knjižničarji in avtorske pravice. Knjižnica, 46(4), 87-123.
- Bernska konvencija za varstvo književnih in umetniških del (Uradni list SFRJ-MP, št. 14/1975 in 4/1986, Uradni list RS št. 24/1992, Uradni list RS-MP, št. 9/1992, št. 3/2007)
- Bogataj Jančič, Maja: Avtorsko pravo v digitalni dobi, Založba Pasadena 2008
<http://www.ipi.si/sl/publikacije/avtorsko-pravo-v-digitalni-dobi>
- Damjan, Matija (2014). Ugotavljanje avtorskih pravic na fotografijah z vidika spletnega repozitorija. Pravni letopis, številka 1, str. 35-44, 174-175. URN:NBN:SI:DOC-U55AG9DO <http://www.dlib.si>
- Inštitut za intelektualno lastnino RS: <http://www.ipi.si/sl/>
- Kazenski zakonik (KZ-1, Uradni list RS, št. 50/12 - uradno prečiščeno besedilo, 6/16, 54/15, 38/16, 27/17, 23/20, 91/20, 175/20 - ZIUOPDVE, 195/20, 95/21, 186/21, 206/21 - ZDUPŠOP, 105/22 - ZZNŠPP, 16/23)
- Lexpera d.o.o.(2015). Obrazložitev zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o avtorski in sorodnih pravicah (ZASP-G), 8.člen.
- Lexpera d.o.o.(2022). Obrazložitev zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o avtorski in sorodnih pravicah (ZASP-I), 6.člen.
- Lexpera d.o.o (2022). Obrazložitev zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o avtorski in sorodnih pravicah (ZASP-I): 8 člen.
- Repas, M., Ovčak Kos, M., & Zirnstein, E. (2023). Pravo intelektualne lastnine (1. natis ed.). Uradni list Republike Slovenije.
- TechnoCenter Univerze v Mariboru: <http://www.intelektualna-lastnina.si/avtorska-in-sorodne-pravice/avtorska-pravica>

- Trampuž, M. et al. (1997), Zakon o avtorski in sorodnih pravicah s komentarjem, Ljubljana: Gospodarski vestnik.
- Urad RS za intelektualno lastnino: <http://www.uil-sipo.si/uil/>
- Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS/I, št. 33/91, Uradni list RS, št. 42/97 - UZS68, 66/00 - UZ80, 24/03 - UZ3a, 47, 68, 69/04 - UZ14, 69/04 - UZ43, 69/04 - UZ50, 68/06 - UZ121,140,143, 47/13, 47/13, 75/16 - UZ70a, 92/21 - UZ62a)
- VIRAG, Luka, BOGATAJ JANČIČ, Maja in JEROVŠEK, Rok, 2010, dLib.si Plus : modeli razčiščevanja avtorskih pravic za izbrane skupine avtorskih del za digitalizacijo in/ali objavo na dLib.si [na spletu]. Inštitut za intelektualno lastnino. [Dostopano 16 februar 2018]. Pridobljeno od: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-JOLWOKXE>
- Zakon o avtorski in sorodnih pravicah (Uradni list RS, št. 21/1995, 9/2001, 30/2001 - ZCUKPIL, 43/2004, 17/2006, 114/2006 - ZUE, 139/2006, 68/2008, 110/2013, 56/2015, 63/2016 – ZKUASP, 59/2019, 130/22)
- Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1-1). (2001). Uradni list RS, št. 87/01, 96/02 - ZUJIK, 92/15
- Zakon o kolektivnem upravljanju avtorske in sorodnih pravic (Uradni list RS, št. 63/16, 203/20 - ZIUPOPDVE, 130/22).

HVALA.